

ΒΙΒΛΙΟ Α

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η νέα ελληνική γλώσσα προήλθε από την αρχαία ελληνική και είναι αποτέλεσμα συνεχούς εξέλιξης μέσα στους αιώνες. Η συγγένεια της αρχαίας και της νέας ελληνικής είναι σαφής, αρκεί να δούμε πόσες λέξεις, καταλήξεις, σημασίες κ.ά. της αρχαίας γλώσσας επιβιώνουν μέχρι τις μέρες μας ή πόσες φράσεις αρχαίες και αρχαιοπρεπείς λόγιες χρησιμοποιούνται σήμερα στο γραπτό ή προφορικό λόγο της νέας ελληνικής. Ας δούμε μερικά παραδείγματα:

Αρχαία Ελληνικά (Α.Ε.)	Νέα Ελληνικά (Ν.Ε.)
νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιῖ	ἐν σώματι ὑγιῖ > σε σώμα γερό, σε σώμα υγιές
εὖ ἀγωνίζεσθαι	εὖ > καλά, τίμια, ὅπως πρέπει ἀγωνίζεσθαι > του ρ. αγωνίζομαι
πύξ λάξ	πύξ : με γροθιές (από το πυξ βγαίνει η λέξη πυγμαῖος). λάξ : με κλωτσιές (από το λαξ βγαίνει η λέξη «λάκτισμα»). Ίσως, αν παρακολουθείς ποδόσφαιρο να έχεις ακούσει την έκφραση «εναρκτήριο λάκτισμα».
κύκνειον ἄσμα	κύκνειον > του κύκνου ἄσμα > τραγούδι κύκνειον ἄσμα > το τελευταίο τραγούδι του κύκνου πριν το θάνατό του > το τελευταίο ἔργο ενός δημιουργού (μεταφορικά)
δημοσία δαπάνη	δημοσία > δημόσιο

	δημοσία δαπάνη = με έξοδα του δημοσίου
γνώθι σαυτόν	γνώθι : να γνωρίσεις· σαυτόν : τον εαυτό σου.
ἔπεα πτερόεντα	ἔπεα > ἔπος: λόγος, λόγια· πτερόεντα: με φτερά· ἔπεα πτερόεντα: τα λόγια έχουν φτερά = τα λόγια χάνονται δε μένουν όπως τα γραπτά.
τὸ δις ἑξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ	δίς: δύο φορές· ἑξαμαρτεῖν > του ρ. ἑξαμαρτάνω: κάνω λάθος· τὸ δις ἑξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ: το να κάνεις δυο φορές το ίδιο λάθος δε χαρακτηρίζει μυαλωμένο άνθρωπο.
Εὔρηκα! Εὔρηκα!	Εὔρηκα: βρήκα
εὖ ζῆν	εὖ: καλά ζῆν: να ζεις εὖ ζῆν: να ζεις με ηθικές και πνευματικές αξίες
μολών λαβέ	μολών: αφού έρθεις λαβέ: να τα πάρεις
μή μου ἄπτου	μου: εμένα ἄπτου > αγγίζω μή μου ἄπτου > μη μ' αγγίζεις
καινὰ δαιμόνια	καινά > καινός = νέος (πρβλ. Καινή Διαθήκη) δαιμόνια > θεότητες καινὰ δαιμόνια: νέες ιδέες
ἄρον ἄρον	ἄρον ἄρον: πολύ γρήγορα, βιαστικά

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ

Α.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΚΕΙΜΕΝΟ

Συγγραφέας του αποσπάσματος που ακολουθεί είναι ο Πλάτωνας (427 – 347π.Χ), ένας από τους μεγαλύτερους φιλοσόφους όλων των εποχών. Στο απόσπασμα, παρέχονται πληροφορίες για την προσχολική και τη σχολική αγωγή των παιδιών στην αρχαία Αθήνα, προκειμένου να υλοποιηθεί το ιδεώδες της αθηναϊκής εκπαίδευσης, ώστε οι νέοι να καταστούν «καλοί κάγαθοί».

Ἐν Ἀθήναις διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσι	Στην Αθήνα (οι άνθρωποι) διδάσκουν και συμβουλεύουν
τοὺς παῖδας μετ' ἐπιμελείας.	τα παιδιά με φροντίδα.
Πρῶτον μὲν καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ	Αρχικά και η παραμάνα και η μητέρα και ο παιδαγωγός και ο ίδιος ο πατέρας
ἐπιμελοῦνται ὅπως βέλτιστος γενήσεται ὁ παῖς,	φροντίζουν πώς θα γίνει το παιδί πολύ καλό,
διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν [ἐστὶ] δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον [ἐστὶ]	διδάσκοντας ὅτι αυτό [εἶναι] δίκαιο, ενώ το άλλο [εἶναι] άδικο,
καὶ τότε μὲν καλὸν [ἐστὶ], τότε δὲ αἰσχροὺν ἐστὶ.	και ὅτι αυτό [εἶναι] σωστό ενώ το άλλο εἶναι λάθος.
Εἶτα δέ, ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν,	Ἐπειτα ὁμως, ὅταν τα παιδιά φτάσουν στην κατάλληλη ηλικία,
οἱ γονεῖς εἰς διδασκάλων πέμπουσιν,	οι γονεῖς τα στέλνουν στα σπίτια των δασκάλων,
ἐνθα οἱ μὲν γραμματισταὶ ἐπιμελοῦνται ὅπως γράμματα μάθωσιν	ὅπου οι μεν δάσκαλοι της γραφῆς και της ανάγνωσης φροντίζουν πώς να μάθουν [τα παιδιά] γράμματα
καὶ τὰ γεγραμμένα ἐννοῶσι,	και να καταλαβαίνουν τα γραπτά κείμενα,
οἱ δὲ κιθαρισταὶ τῷ κιθαρίζειν ἡμερωτέρους αὐτοὺς ποιεῖν περιῶνται	οι δε δάσκαλοι της μουσικῆς με το να παίζουν λύρα προσπαθοῦν να τα κάνουν πιο ἥρεμα,
καὶ τὰς τῶν παίδων ψυχὰς πρὸς τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν οἰκειοῦσι.	και τις ψυχές των παιδιών εξοικειώνουν με τον ρυθμό και με την αρμονία.

Ἵτι οἱ παῖδες ἐν γυμνασίοις καὶ παλαίστραις φοιτῶσιν,	Ἐπιπλέον, τὰ παιδιὰ στα γυμναστήρια καὶ στις παλαίστρες συχνάζουν
ἔνθα οἱ παιδοτρίβαι βελτίω τὰ σώματα αὐτῶν ποιοῦσι,	ὅπου οἱ γυμναστές κάνουν τὰ σώματά τους πιο δυνατά,
ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν	για νὰ μὴ ἀναγκάζονται νὰ δειλιάζουν
διὰ τὴν τῶν σωμάτων πονηρίαν.	ἐξαιτίας τῆς κακῆς σωματικῆς κατάστασῆς τους.

Α.2. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Το κείμενο τῆς ἐνότητος παρέχει πληροφορίες

- ✓ Για τὴ προσχολικὴ καὶ τὴν σχολικὴ ἀγωγή καὶ ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν στὴν ἀρχαία Ἀθήνα.
- ✓ Για τὸ ἰδεώδες τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκπαίδευσης στόχος ἦταν οἱ νέοι νὰ γίνουν «καλοὶ κάγαθοὶ» → ἀρμονικὴ ἀνάπτυξη σώματος, πνεύματος καὶ ψυχῆς.

Στάδια ἀγωγῆς

Α) Φορεῖς προσχολικῆς¹ ἀγωγῆς:

- ❖ Γονεῖς
- ❖ Τροφός ἢ παραμάννα
- ❖ Παιδαγωγός

Στόχος

- * Τι πρέπει νὰ μάθει καὶ τι πρέπει νὰ ἀποφύγει τὸ παιδί.
- * Νὰ ξεχωρίζουν τὸ δίκιο ἀπὸ τὸ ἀδικο καὶ τὸ ωραίο – καλό ἀπὸ τὸ ἀσχημο – κακό.

Β) Φορεῖς σχολικῆς ἀγωγῆς:

- ❖ Δάσκαλος γραφῆς → γραμματιστής
- ❖ Δάσκαλος μουσικῆς → κιθαριστής
- ❖ Δάσκαλος γυμναστικῆς → παιδοτρίβης

¹ Μέχρι τὸ 7^ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, τὰ παιδιὰ ἀνατρέφονταν στὸν σπιτί.

 Γραμματιστής:

- Μάθαιναν ανάγνωση, γραφή και αριθμητική.
- Αποστήθιζαν αποσπάσματα από τον Όμηρο, κυρίως, αλλά και από άλλους ποιητές.

 Κιθαριστής:

- Μάθαιναν να παίζουν λύρα ή αυλό, να τραγουδούν και να χορεύουν.
- Πάρα πολύ σημαντική η μουσική, καθώς καθιστούσε τον νέο πιο πολιτισμένο και καλλιεργημένο.

 Παιδοτρίβης:

- Μέσω της γυμναστικής ολοκληρώνόταν το άτομο ως προσωπικότητα, γιατί καλλιεργούσε όχι μόνο το σώμα αλλά και το πνεύμα του.

Η σχολική αγωγή

- * Προοριζόταν μόνο για τα αγόρια.
- * Ήταν ιδιωτική (διδασκαλεία) αλλά επιτηρούνταν από την πολιτεία.
- * Δεν ήταν κοινή για όλους του Αθηναίους → ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα των γονιών.
- * Τα κορίτσια έμεναν στο σπίτι.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.α. Με βάση το κείμενο, να γίνει αντιστοίχιση ανάμεσα στα στοιχεία της στήλης Α' και Β'. Προσοχή, καθώς ένα στοιχείο της στήλης Β' περισσεύει.

Στήλη Α'	Στήλη Β'
1. Παιδοτρίβης	α. δάσκαλος μουσικής
2. Γραμματιστής	β. παιδαγωγός
3. Κιθαριστής	γ. δάσκαλος γραφής
	δ. δάσκαλος γυμναστικής